

## **Mönstringsrekommendationer för får (bild och text omskrivna från fårkontroll's handboken)**

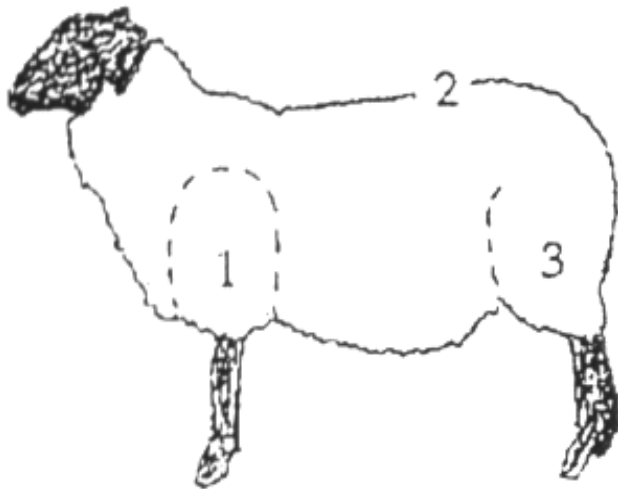
### **Vad är mönstring?**

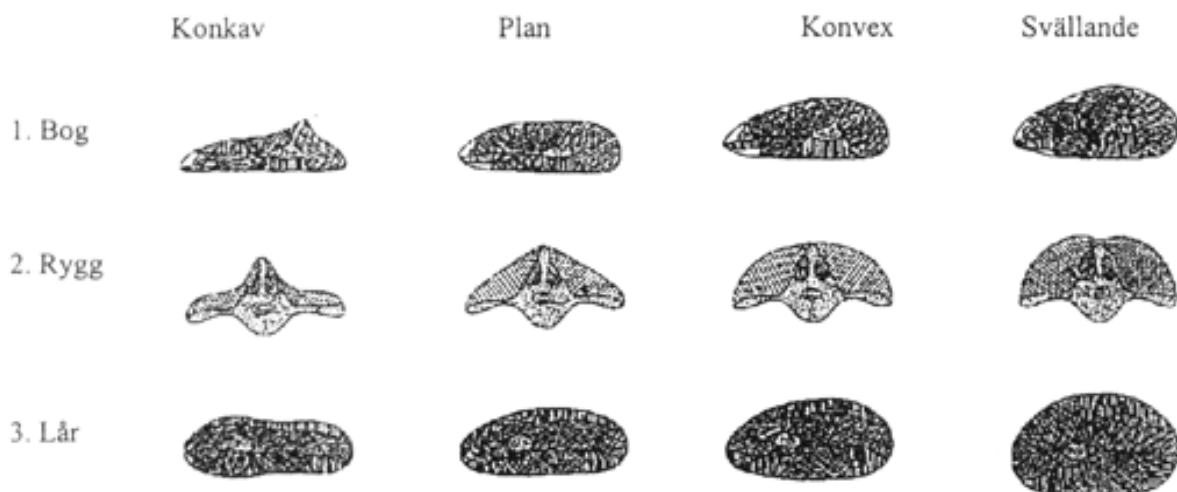
Mönstring är samma som lammbedömning och utförs för att lättare kunna välja ut lämpliga djur till avel. Mönstringen sker när lammen är ca: 110 dagar gamla. Då kropps- och pälsbedöms lammen.

Riksbedömningar som sker runt om i landet innebär en noggrannare bedömning av de bagglamm som tagits ut som blivande avelsbaggar vid gårdsmönstringarna.

### **Kroppsbedömning på får**

Kroppen på fåret bedöms i två delar dels vägning och dels bedömning av kroppskonformation enligt EUROP-skalan. Den gör på samtliga djur oavsett ras. Kroppskonformationen bedöms på tre kroppsdelar: bog, rygg och lår. Bilden nedan visar varje kroppsdel utseende i ett tvärsnitt för de vanligaste typerna.





Olika kombinationer av bedömningsytor leder fram till resp. EUROP-klass

Muskelfyllnad	Antalet bedömningsställen med resp. fyllnadsgrad som motsvarar en viss EUROP - klass											
	E	U	R+	R	R-	O+	O	O-	P+	P	P-	
Extremt svällande	3											
Svällande		3	2	1								
Konvex			1	2	3	2	1					
Plan						1	2	3	2	1		
Konkav									1	2	3	

Exempel: Om alla tre bedömningsställen har konvex muskelfyllnad blir klassen R-.  
Om ett ställe har plan muskel och de övriga två har konvex blir klassen O+.  
Om två ställen är konvexa och ett svällande blir klassen R osv.

I praktiken blir det oftast så att varje kroppsdel bedöms för sig och sedan vägs de tre delbedömningarna ihop till en enhet. Såväl vid klassning av det levande djuret som vid klassning vid slakteriet används av praktiska skäl siffror vid delbedömning. Se tabellen nedan.

Europ-klass med sifferkod

E	E-	U+	U	U-	R+	R	R-	O+	O	O-	P+	P	P-
14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

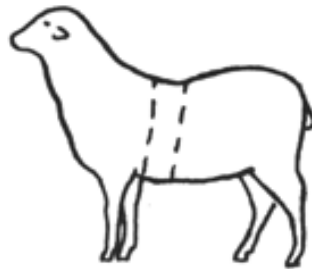
Vid bedömning av levande djur är flera skillnader påtagliga. Framför allt ger inte de olika kroppsdelarna samma runda intryck som efter slakt. En kropp som rygg och lår känns ganska släta på, blir efter avhudning och urtagning mer kompakt i muskulaturen och får ett helt annat utseende.

# Kroppskonformationer

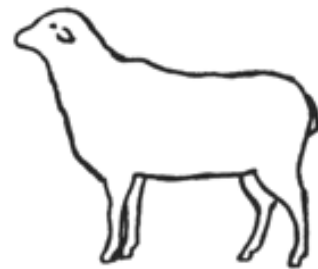
Vanliga exteriörs fel



KORREKT



KNIPT BAKOM  
BOGEN (DET  
STRECKADE  
PARTIET ÄR "INSNÖRT")



HÖG MANKE



KORREKT



BAK: HASTEÄNG  
FRAM: KNÄTRÄNG



BAK: HASVID  
FRAM: KNÄVID



KORREKT



KROKHASIG



RAKHASIG



KORREKT



VEK KOTA



RAK KOTA



KORREKT



SKEV (EN FOT)  
OM BÅGGE FÖTTERNA  
ÄR VRIDNA IFRÅN RESP.  
MOT VARANDRA:  
TÄVID RESP. TÄTRÄNG

# Ulltyp

Bläddra igenom fällen för att se vilken karaktär ullen har. Lammens rastillhörighet skall ej påverka vilken ulltyp lammet har.

Exempel på olika ulltyper:

FINULL



ÇOBELANG



RYA



## Bedömningsgrunder för päls

Både de genetiska faktorerna och en rad miljöfaktorer har en stor påverkan på kvalitén hos det blivande pälsskinnet. Den dräktiga tackans utfodring, lammens näringstillförsel under uppfödningen, inre och yttre parasiter. Ullen påverkas av yttre faktorer som väder, slitage och nedsmutsning, varför bedömningen görs av pälsen på de **innersta 2-3 centimetrarna av pälshåret**. Det färdigberedda skinnet utgörs också av denna inre del.

Görs huvudsakligen med två olika typer av får. Dels grå pälskinn från Gotlandsfår och dels vita skinn, huvudsakligen från Leicesterfår och korsningar mellan dessa.

### Färg

Fårets färg beskrivs med den färg som dominerar fällen. Och bedöms på jämnhet och renhet med högst 6 poäng. Många olika avvikelser som till exempel om fläckar av olika färger finns, ska bedömas därefter.

S = svart  
Sg = svartgrå  
Mg = mörkgrå  
G = grå  
Lg = ljusgrå  
Xlg = extra ljusgrå  
Vg = vitgrå  
V = vit

### **Färg på Gotlandsfår**

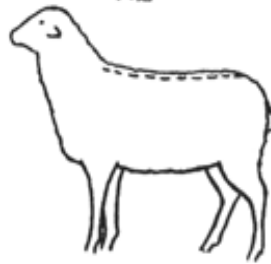
Färg nyanserna på Gotlandsfår som eftersträvas: LG = ljusgrå, grå G = Grå. MG = Mörk Grå.

Den optimala färgskalan varierar mellan ljusgrå och mörkgrå, men även övriga färger kan uppnå högsta färgpoäng. Röd och gulaktig färgton, och mörka eller ljusa avvikelser är inte önskvärt hos Gotlandsfåret. Mörka avvikelser är oftast förekommande på manke, rygg, bog och lår, medan ljusa dominerar på buk, akter, på sidan (bakom bogen) och halsens undersida. Den röda färgtonen syns bäst på topparna på ullen. Avvikelserna orsakar större eller mindre poängavdrag beroende på styrka, utbredning och var på skinnet de är placerade.

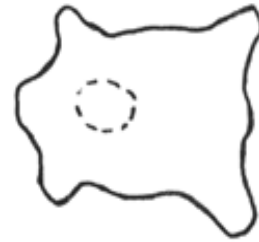
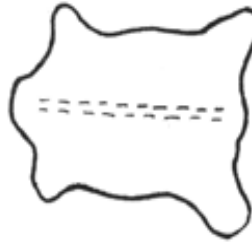
SCHEMATISKA  
SKISSER ÖVER  
MÖRKA OCH LJUSA  
FÄRÇAVVIKELSER

OBS! UTBREDNINGEN  
VARIERAR

ÅL



MÖRK MALIN



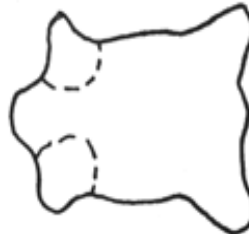
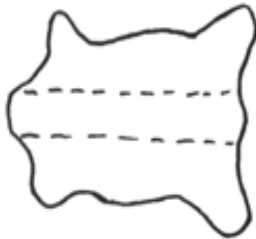
MÖRK RYGG



MÖRKA BOÇAR



MÖRKA LJUMSKAR



LJUS BAKOM BOÇEN



LJUS BUK



MÖRK RESP. LJUS AKTER



**6** poäng ges endast till djur som har en helt jämn färgutbredning och som har ren och klar färgton.

**5** poäng tolereras svaga mörka och/eller ljusa avvikelser med liten utbredning.

**4** poäng ges till djur som kan ha större avvikelser men förfarande ger ett jämnt intryck.

**3** poäng innebär att färgen är betydande ojämn.

**2** poäng ges till djur som har mycket stora och tydliga avvikelser eller mindre men kraftiga.

**1** poäng ges till djur som har både stora och tydliga avvikelser tillsammans med andra fel som t.ex orenhet (rödton) eller fläckar.

Pälsskinn med en ren klar blågrå färgton är mest eftertraktade. Om det finns ansamlingar av vita hår bland de grå kallas färgavvikelse för peppar och salt (PS).

### **Färg på Leicesterfår**

Leicesterfåret ska ha vitt pälshår/vit ull och mörka färginslag ska vi försöka avla bort, därför om förekomst av svart, grått eller brunt i pälshåret utgör färgfel.

Undantag: Vissa besättningar eller avelslinjer i besättningar kan ha valt att utveckla svarta pälsskinn. Alla lamm som tillhör denna besättning eller avelslinje ska då anges som svarta och avvikelser från den svarta färgen blir färgfel (även helt vita lamm).

**6** poäng ges till djur som har vit färg, utan mörka inslag, över hela kroppen.

**5** poäng ges ej.

**4** poäng ges om det finns mindre färgavvikelse i utkanten av skinn och för helt vita lamm som fötts med mörka pälshår som "vuxit bort".

**3** poäng ges om det finns enstaka mörka fläckar el. liten utbredning av mörka toppar.

**2** poäng ges om det finns större utbredning av pälshår med mörka toppar eller om en mindre del av kroppen har färgat pälshår.

**1** poäng ges om färgavvikelse breder ut sig över större yta än t.ex. manke/rygg.

För svarta leicesterfår förekommer motsvarande avvikelser som för de vita. Vita eller ljusgrå avvikelser ska dock bedömas som betydligt allvarigare än mörkgrå och bruna.

### **Lock**

Lockens egenskaper har betydelse för det beredda skinnets utseende. Lockstorleken bedöms i fem klasser:

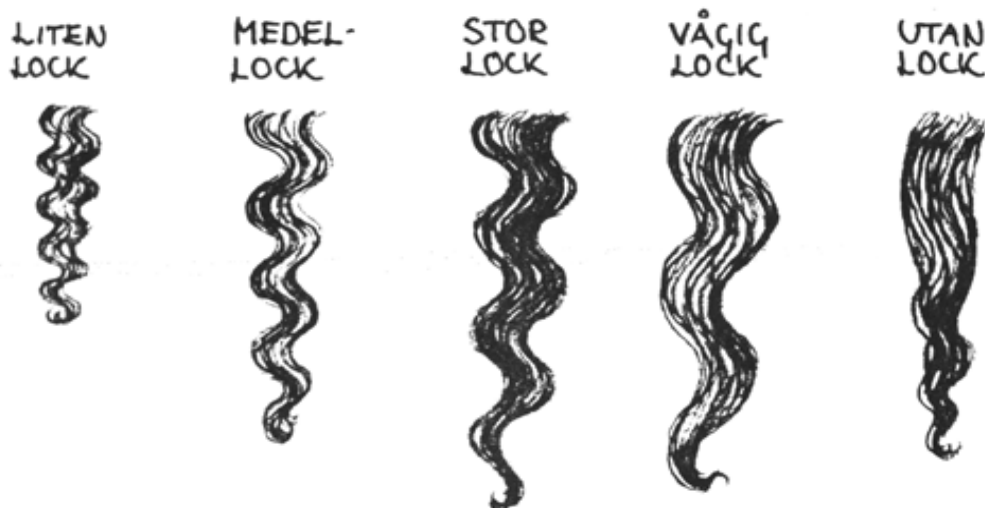
Ut = utan lock

V l= vågig lock, > 20 mm

Sl = stor lock, ca: 15 mm

Ml = mellan lock, ca: 10 mm

Ll = liten lock, ca: 5 mm och mindre



Medel till stor lock är mest önskevärld. Lockens kvalitet och jämna utbredning bedöms. Det är mycket sällan allt är uppfyllt vad gäller locken och det är den egenskap där det är svårast att få full pott. Vanliga lockfel är liten lock på rygg, manke och bog. Felet bedöms allvarligare om det gäller områden mitt på skinnen. Liten lock på ryggen bedöms strängare än om locken är mindre i ljumskar eller långt ner på bogen.

Locken skall vara mjukt rundad och ha en tredimensionell karaktär. Ullstaplar som enbart böjer fram och tillbaka ger inte den bästa locken. En välsluten stapel med vridning, ger på det nedklippta skinnen en lock med nedböjda toppar. Den ger mer lyster och liv åt skinnen. Lock och pälshår hör på många sätt ihop. Det går inte att hitta den bästa locken på djur med för tunnfibrigt hår.

**6** poäng i lock innebär extrem jämnhet i utbredning och lock av en mycket hög kvalitet.

**5** poäng accepteras smärre avvikelser i storlek. Det får dock inte vara liten lock på ryggen. En större lock kan accepteras på sidor och lår. Allmänna intrycket ska vara ett fulllockigt skinn i lockstorlek ML- SL. Lockformen får inte vara av den "veckade" tvådimensionella typen.

**4** poäng innebär en acceptabel lock den kan vara av lite sämre typ eller lite ojämnare. Här accepteras vl på lår och något mindre lock på bog o manke.

**3** poäng ges till lamm som ej har godtagbar lock men som ändå har vissa förtjänster. VL som är jämn och av hyfsad typ. Liten lock som ligger nära ML och av godtagbar typ hamnar i 3:an, liksom ML och SL som är för jämna eller av för svag kvalitet. Stor och lös lock på områden på sidorna ger ofta 3 p även om håret är av god kvalitet.

**2** poäng ännu sämre kvalitet t.ex liten lock av ordinärkvalitet eller rejäla ojämnheter.

**1** poäng får lamm med mycket svag lockkvalitet, utan lock, dålig stapelbildning, och extremt liten lock. Djur med mycket bottenull, "vaddiga djur", hamnar också här.

Locken avgör ofta hur skinnen skall användas. Skinn med stor och öppen lock kombinerad med grovt pälshår lämpar sig bäst till plädberedning med 35 mm ullängd. Skinn med liten lock och tunt pälshår har ett lägre värde men kan vara användbara som foder eller i tillverkning av kramdjur o dyligt. De värdefullaste skinnen är de som har ML och SL och som är mest lämpade för konfektion.

## **Pälshår**

Pälshårets kvalitet är mycket viktigt för skinnets hållbarhet och utseende. Grovleken på pälshåren har betydelse för skinnens slitstyrka och hållbarhet, silkigheten har betydelse för känslan när du tar på skinnets glansen betyder mycket för utseendet. Dessa tre egenskaperna vägs samman till ett poäng den så kallade pälshårskvaliteten. Tunt pälshår och liten lock är egenskaper som inte eftersträvas.

**6** utmärkt pälshår med lämplig grovlek, hög glans och silkighet, homogent utbrett även på de svåra ställena som tex. kors och lår.

**5** mycket bra pälshår, medelgrovt – något grovt med god utbredning. Mindre avvikelser kan tolereras. Det ska dock alltid ge ett glansigt och ”grovt” intryck. Bottenull mellan staplarna accepteras ej. Manhår el dyl. får endast finnas i mycket liten omfattning.

**4** godtagbart pälshår. Sämre glans och silkighet accepteras här. Det kan även ha en ojämnare utbredning, där ändå vissa partier har hög kvalitet. Man- och andra mårghår kan accepteras i liten utsträckning på manke och lår.

**3** något tunt (finfibrigt) pälshår eller grovt pälshår av sämre kvalitet.

**2** tunt pälshår eller hår av annan grovlek med dålig kvalitet.

**1** Alltför tunt hår och/eller mycket låg kvalitet för övrigt.

## **Täckning/Täthet**

Pälsens täthet (antal pälshår per ytenhet) beskrivs även den enligt en sexgradig skala:

**6** mycket tät päls (eftersträvas ej)

**5** bra täckning

**4** godtagbar täckning

**3** något gles päls

**2-1** alltför gles päls

Det är väsentligt att skilja djur med glesa pälsar från dem med acceptabel pälstäthet. Allt för täta pälsar är i allmänhet ingenting att eftersträvas. På ett ljusst djur är huden rosa och syns tydligare, därför upplevs deras pälsar ofta som glesare än på mörkare djur med mer pigmenterad hud.

## **Helhetspoäng**

Helhetspoäng är en sammanvägning av samtliga pälssegenskaper.